

Türkiye'de Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Eğitim ile İlgili Sorun Alanları ve İskandinav Ülkelerindeki Mesleki Eğitimin Türkiye'de Uygulanabilirliği*

Ersin KAVI**
Orhan KOÇAK***

Öz: Bir ülkenin ekonomik ve sosyal gelişiminde eğitim sisteminin önemli bir yeri söz konusudur. Özellikle de mesleki eğitim rekabet gücü açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Bunun için de çocuk ve gençlerin yetenekleri doğrultusunda mesleklere yönlendirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde özellikle ortaöğretim düzeyinde mesleki yönlendirme ve mesleki eğitim konusunda oldukça köklü değişimlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu doğrultuda, ilgili çalışmada da hem ülkemizdeki genel eğitim sorunları hem de ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim sorunları ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca, son 10 yılda eğitim konusunda adından söz ettiren Finlandiya ve diğer İskandinav ülkelerindeki eğitim sistemleri genel hatlarıyla ele alınmıştır. Bununla birlikte, bu ülkelerdeki uygulamaların Türk eğitim sistemine uygulanabilirliğinin önünde ne tür engeller olduğu ve bu engellerin nasıl aşılabileceği tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Mesleki eğitim, İskandinav eğitim sistemi.

The Problem Areas of Vocational Education At The Level of Secondary Education in Turkey and The Applicability of Vocational Education of Scandinavian Countries in Turkey

Abstract: Economic and social development of a country is related to its education system. Especially, vocational education has pretty much importance in terms of competitiveness. Therefore, children and young people should be oriented into jobs according to their skills. In this mean, vocational orientation and education at the level of secondary education is needed to the pretty important changes in Turkey.

In this regard, in Turkey, both all issues of general education and vocational education system at the level of secondary level were

* Makale Geliş Tarihi: 23.10.2017

** Doç.Dr. Yalova Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,

*** Doç.Dr. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

studied in this paper. Also, in the last 10 years, Finland and other Scandinavian countries which have recently been mentioned about their approach towards education is generally studied. Together with this, it is discussed that, if any, what kind of obstacles are there in Turkey for the applicability of the models have been used in Scandinavian countries and how these obstacles can be overcome.

Keywords: Education, Vocational Education, Scandinavian Education System.

Giriş

Eğitim, bireyin yaşantısı yoluyla bilinçli olarak istenen değişimleri oluşturması sürecidir (Güven, 2014:2). Bir başka tanımda ise eğitim, kişinin ilgi ve merakı başta olmak üzere, yeteneklerini uydurmak, geliştirmek ve bir davranış değişikliğine kanalize etmektir (Özyılmaz,2013:2). Sonuç olarak, eğitim, bir toplumda, o toplumu oluşturan bireylerin toplu yaşama katılarak kişiliklerini geliştirmeleri için onlara sunulan bir araçlar ve yöntemler toplamıdır (Güven, 2014:2).

Eğitim sistemi, bir ülkedeki bireylerin yetişmesi ve vasıflı bir işgücüne dönüşmesi için oldukça önemlidir. Gerçekten de bir birey, küçük yaşlarda girdiği bir eğitim sisteminden çok mükemmel özellikler kazanmış biri olarak çıkabilir. Bununla birlikte, eğitim, bir ülkenin problemlerini çözmeye kendi ülkesinde huzurlu ve mutlu bir toplumsal hayat oluşturmayı düşünen insanlar ya da yöneticiler için, birinci derecede önemli bir konudur (Özyılmaz, 2013:2-3).

Gelişmiş ülkelerde, ortaöğretim sistemi genel ortaöğretim ve mesleki ortaöğretim şeklinde düzenlenmiştir ve ağırlık mesleki ortaöğretimdedir (Özyılmaz, 2013:205). Böylece, kalifiye ara eleman ihtiyacı üniversitelerin lisans programları aracılığı ile değil meslek liseleri ve meslek yüksekokulları aracılığı ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle de meslek okullarının sayısının genel okullara göre daha fazla olması gerekmektedir. Ayrıca, Türkiye, bir yandan Avrupa Birliğine girmeğe, bir yandan da bilgi toplumuna dönüşmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda, bilim ve teknolojiye hızlı değişim ve gelişmeler, hem yeni “kalifiye ara eleman” ihtiyacını ortaya çıkarmakta, hem de mevcut çalışanların işbaşında veya hizmetiçi eğitim kurslarıyla eğitilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle mesleki teknik eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir.

Mesleki eğitim, aslında okulöncesi dönemden lisansüstü eğitim aşamasının sonuna kadar süren hatta, yaygın eğitim programlarıyla da bireyin bütün yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Mesleki eğitimin bu kadar geniş bir kapsama sahip olması, mesleki eğitimle ilgili çalışma yapmayı zorlaştırmakta, bu nedenle sadece bu sürecin bir bölümünün ele alınması söz konusu olmaktadır.

Bu çalışmada, ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim ele alınmıştır. Bu çerçevede, önce Türkiye'deki sonra ise İskandinav ülkelerindeki ilk ve ortaöğretim düzeyindeki eğitim sistemlerinin özellikleri açıklanmıştır. Son olarak ise, eğitim

sistemimizdeki sorun alanları anlatılmış ve bu sorunlara İskandinav ülkelerindeki eğitim sisteminin çözüm olup olamayacağı tartışılmıştır.

Türkiye'de Ortaöğretim Seviyesindeki Mesleki Eğitim Genel Özellikleri

Genel Durum

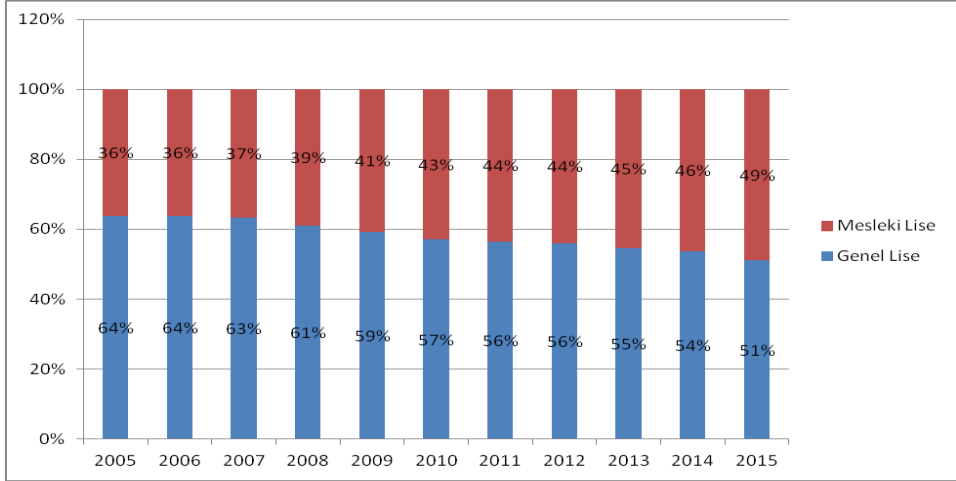
Mesleki eğitim, bir ülkede ara eleman ihtiyacını gidermesi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Ancak, Türkiye'de hem nitelik hem de nicelik bakımından ortaöğretim düzeyinde mesleki eğitim olması gereken seviyeye ulaşamamıştır. Ayrıca, mesleki eğitim yükünün ağırlıklı olarak devletin üzerinde olması da mesleki eğitimin bu seviyeye ulaşamamasında önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'deki ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitimle ilgili veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Ortaöğretimdeki öğrenci Sayılarının Öğretim Türüne Göre Dağılımı

Öğretim Türü	Resmi		Özel		Açıköğretim		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Genel Ortaöğretim	1537036	49,01	402760	12,84	1196644	38,15	3136440	53,61
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	1737000	83,99	111720	5,40	219492	10,61	2068212	35,35
Dini Öğretim (İmam hatip orta kısmı)	506516	78,49	0	0	138802	21,51	645318	11,03
Toplam	3780552	64,63%	514480	8,79%	1554938	26,58%	5849970	100%

Kaynak: MEB İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2016/2017

Tablodan da görüldüğü gibi, dini öğretimi mesleki ve teknik öğretime dahil etmek bile oransal olarak mesleki eğitim genel ortaöğretim gerisinde kalmaktadır.

Grafik 1: Genel ve Mesleki Liselerin Yıllara Göre Öğrenci Sayısı Dağılım Oranları (2005-2015)

Kaynak: MEB İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2015/2016

Meslek liselerine giden öğrenci sayısı, 2005'ten bu yana kademeli bir artış göstermiş ve %36'dan %49'a kadar yükselmiştir. Ancak, 2016 yılı verilerine bakıldığında da 2015'teki oran değerini korumuş, 2017 yılında ise bu oran meslek okullarının aleyhine gelişerek 49'luk oran 46,5'a kadar gerilemiştir.

Tablo 2: Mesleki Okulların Türlerine Göre Dağılımı

Mesleki Okul Türü	Sayı	%
Resmî	1737000	83,99%
Özel	111720	5,40%
Dini	219492	10,61%
Toplam	2068212	100%

Kaynak: MEB İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2016/2017

Görüldüğü üzere, mesleki eğitim, büyük bir çoğunlukla kamu okullarında sürdürülmektedir. Türkiye'de birçok farklı meslek lisesi 3 yıl, teknik lise ise 4 yıllık eğitim vermekteydi. Ancak, şimdi bu liselerin birçoğu mesleki ve teknik lise adını aldı ve modüler eğitim sistemine uygun hale getirildi. Bu doğrultuda, 9. Sınıflar herhangi bir meslek seçmeden ortak akademik dersler almakta, 10. Sınıfta alanlar ayrılmakta, 11. sınıfta alanlar da dallara ayrılmakta, 12. sınıfta ise öğrenci, ilgili daldan mezun olmaktadır (MEBa,2012:45).

Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Genel Yapısı ve Geleceği

Ortaöğretim Programlarında Mesleki ve Teknik Eğitim

Mesleki ve teknik ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan mesleki ve teknik liselerden oluşmaktadır. Meslek liselerine öğrenci kabulleri okul türüne, seçilecek alan ve dallara göre farklılıklar göstermektedir. Öğrencilerin, okul türü ve programlar arasındaki geçişleri ile okullar arasındaki nakiller belirli şartlar altında yapılabilmektedir. Öğrenciler, öğrenimlerini tamamladıkları okul türü, program, alan ve dala göre diploma alabilmektedirler. Örgün mesleki ve teknik eğitimde 9. sınıf müfredatı, Anadolu Sağlık Meslek Liseleri dışında okul türlerinde ortaktır. 9. Sınıfı bitiren öğrenciler alan tercihi yaparlar. Meslek lisesi ve teknik liselerin 10. Sınıf öğrencileri meslek alanlarında, 11. ve 12. Sınıf öğrencileri ise öğrenim gördükleri alanın tercih ettikleri dalında eğitimlerine devam ederler (MEBb, 2014:8-9).

Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim öğrencileri staj yapmakla da mükelleftir. Anadolu teknik ve teknik liselerde staj süresi 300 saattir. Staj uygulamaları 11. ve 12. sınıflarda hafta sonu, yarıyıl veya yaz tatillerinde yapılır. Anadolu meslek ve meslek liselerinde ise, 12. Sınıfta haftada 3 gün işletmelerde mesleki eğitim verilir. Ancak, çeşitli nedenlerle işletmelerde mesleki eğitime gidemeyecek öğrencilerin 10. sınıf sonundan itibaren 300 saat staj çalışması yapmaları gerekmektedir (MEBb, 2014:11).

Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Eğitimi

Yaygın eğitim sisteminde çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitiminden sorumlu mesleki eğitim merkezlerinin görev ve işleyişleri 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile düzenlenmiştir. Mesleki eğitim merkezlerinde aday çırak öğrencilerin, çırak öğrencilerin ve kalfalık dönemi öğrencilerinin eğitimleri verilmektedir. Ayrıca, bu merkezlerde usta öğreticilik ve meslek kursları düzenlenmekte olup toplumun ihtiyaçları doğrultusunda kişilerin kendi tercihleriyle meslek edinmeleri amaçlanmaktadır (MEBb, 2014:9).

Yine ilgili kanuna göre, çıraklık eğitimine 14 yaşını doldurmuş ve 19 yaşından gün almamış olan kişiler alınmaktadır. 2012 yılında 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesi ile birlikte çıraklık programına devam etmek isteyen öğrenciler, ortaokulu bitirdikten sonra Açık Öğretim Lisesi veya Mesleki Açık Öğretim Lisesi programına kaydolmak zorundadırlar. Çıraklar, haftada 5 işgünü işyerinde pratik uygulama yapmakta, bir iş günü ise mesleki eğitim merkezlerinde teorik eğitimlere katılmaktadırlar. Çıraklık eğitimi sonunda kalfalık sınavında başarılı olanlar kalfalık belgesi almaktadırlar. Kalfalık yeterliliğini kazanmış olanların mesleki yönden gelişmelerini ve bağımsız işyeri açabilmelerini sağlamak için gerekli yeterlilikleri kazandırmak amacıyla Bakanlıkça ustalık eğitim kursları düzenlenmektedir. Kalfalık yeterliliğini kazanmış olup mesleklerinde en az 5 yıl çalışmış olanlar ustalık sınavlarına doğrudan katılabilmektedirler. Bu sınavlarda başarılı olanlara ustalık

belgesi verilmektedir (MEBb, 2014:9). Son olarak, 2017-2018 eğitim öğretim döneminden itibaren çıraklık eğitimi örgün eğitim kapsamına alınmıştır (eba.gov.tr, 2017:1).

Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Eğitimin Sorun Alanları ve Çözüm Önerileri

Eğitim ve İktidar İlişkisi

Genel olarak, iktidarlar eğitim sisteminin yalnız kendilerine bağımlı olmalarını isterler. Onun için eğitimin "ne" olduğu ve "kim için" istendiği açıklığa kavuşturulmak zorundadır. Diğer türlü iktidar sahipleri eğitimi kendi amaçları için bir araç olarak kullanabilir. Bu durum, eğitilenler ve toplum için bir sorun haline dönüşebilir. İktidarların eğitime yön verme girişimi aslında meşru bir haktır. Ancak bu hak despot, dayatmacı, tekeli ve otoriter bir şekilde kullanılmamalıdır. Demokratik ülkelerde yürütme organının gövdesini halkın temsilcileri oluşturur, bununla birlikte iktidarı paylaşan atanmışlar da hazırlamış oldukları raporlarla seçilmişlere görüşlerini belirtirler. Böylece, eğitim, iktidarların güdümüne girmiş olur (Uygun, 2013:28-32).

Sektörle İşbirliği, Özelleştirme ve İşgücü Piyasası

Eğitim faaliyetlerinin, gitgide ağırlığın özel öğretim kurumlarına kaydırılması teşvik edilerek, özel sektörün eğitim alanında daha fazla olması sağlanmalıdır. Özel öğretim kurumlarının gelişmiş ülkelerdeki ağırlıkları %30-%50 aralığında yer almaktadır. Böylece, bu ülkelerde eğitim sektörünün dinamik bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Bugün ülkemizde henüz özel sektörün ağırlığı bu seviyelerin çok daha altındadır (Özyılmaz,2013:12). Özel okulların yaygınlaşması ile rekabet gelişecek, kalite artacak ve üstelik devletin bireylere ayırdığı eğitim maliyeti düşecektir (Uygun, 2013:66).

Özel sektörün mesleki eğitime yeterince destek vermemesi, sanayinin ihtiyacı olan nitelikte insanın yetişmemesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, işverenler ve temsilcilerinin eğitim sürecinin yönetiminde ve karar alma mekanizmalarında yer almaması da önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim, genel orta öğretime göre daha pahalı bir eğitimidir. Bu nedenle bu eğitimin verimlilik açısından geri dönüşünün sağlanması çok daha önemlidir. Bunun da devlet eliyle yapılması oldukça zordur. O nedenle meslek liselerinin özelleştirilmesinde bazı yararlar söz konusu olacaktır. Bu doğrultuda, "Özel Mesleki ve Teknik Eğitim" kurumlarının açılması için devlet teşvik mekanizması belirlemeli ve uygulamaya geçmelidir. Ayrıca, bu okullar sanayi bölgelerinde kurulmalıdır (MEBa, 2012:28-36).

Birçok Avrupa ülkesinde uygulanan okul+işyeri esaslı olan ikili (dual) sistemine geçilmelidir. Örneğin, Almanya'da şirketler öğrencilere eğitim vermektedir. Bu sistemin yararları arasında şunlar sayılabilir (Özyılmaz, 2013:212):

1. İşletmeler, öğrencileri kendi beklentilerine paralel olarak yetiştirirler.
2. Hatalı işe alımların önüne geçilerek, vasıflı işgücünün işe alınması sağlanmış olur.
3. Devletin verdiği teşviklerle işletmeler, ekstra eğitim maliyetlerinden kurtulurlar.

Böylesine bir sistem ile hem şirketler rahatlıkla kalifiye ara elemanı bulmakta hem de akademik alana yönelim oransal olarak az olduğu için üniversite önündeki gereksiz yığılmalar azalmaktadır. Şu anki uygulanan eğitim politikasında mesleki formasyon üniversiteler üzerinde sağlanmaya çalışılmaktadır. Üniversite, bölüm ve kontenjan sayıları artırılarak her lise mezununu üniversite eğitimi üzerinden meslek sahibi yapılmaya çalışıldığı sistem söz konusudur.

Ülkemizde özel okulların oranının artırılmasının sağlayacağı yararlar yanında bazı endişeler de söz konusudur. Öyle ki, 2000-2007 yılları arasında, özel okullara teşvik yönünde vergi indirim, kredi imkânı gibi bazı kolaylıkların sağlanacağı açıklanmıştır. Ancak, bu açıklamalar üzerine konu eğitim bilimi açısından tartışılacağı yerde siyasi bağlamda ele alınmış, bu da gerginliklere neden olmuştur. Çünkü, bu okullardan yararlanacak olan kurumların dini cemaatlere ait özel okullar olacağı dillendirilmiş ve bunun da laiklik ilkesini zedeleyeceği ileri sürülmüştür (Uygun, 2013:115).

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşadığımız darbe girişimi de bu kaygıları doğrular niteliktedir. İlgili terör yapılanmasının sahip olduğu özel okullar düşünüldüğünde, eğitimde özelleştirmenin ciddi riskler içerdiği de açık seçik görülmektedir. Ancak, bu deneyimlerden ders çıkarılmalı, özel okulların geliştirilmesi için yeni politikalar üretilmelidir.

Kurumsal Yapı

Genel eğitim sistemi gibi mesleki eğitim sisteminin de katı ve merkeziyetçi bir yapıya sahip olması önemli bir sorun alanı haline gelmiştir. Bununla birlikte, ortaöğretim ile meslek yüksekokulları arasındaki koordinasyon eksiklikleri gibi sorunlar da söz konusudur. Bu doğrultuda, meslek liselerinden meslek yüksekokullarına sınavla özellikle de beceri ağırlıklı sınavla öğrenci alınmalıdır. Ayrıca, eğitim sisteminin doğru çıktılar ortaya koyabilmesi için de “İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı (İMEİGEP)” kurulunun etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Böylece, her bir meslek eğitim kurumu, kendi yönetim kurulu tarafından yönetilebilir hale gelebilir. Bu doğrultuda, mesleki ve teknik eğitimde kamu-yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile özel sektör temsilcileri arasında koordinasyon sağlanabilir (MEBa, 2012:25-35).

Mesleki eğitimde 3 temel mesleki eğitim modeli söz konusudur. Bunlardan ilki “okul temelli” modeldir. Bu modelde mesleki ve teknik eğitimin tüm aşamaları okul bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde de bu sistem uygulanmaktadır. Ancak, mesleki ve teknik eğitim açısından pek arzu edilen bir sistem değildir. Çünkü son yılda yapılan staj dışında öğrenci iş dünyası ya da sanayi ile tanışmamakta, edindiği teorik ve uygulamalı dersleri gerçek çalışma yaşamı ile

örtüştürememektedir. Ayrıca, bu eğitim modeli, eğitim maliyeti açısından da problemlidir. Çünkü uygulama dersleri için atölye ve malzeme maliyetlerine katlanılmak zorundadır. İkinci model ise, “işyeri temelli” modeldir. Bu modelde ise, tüm eğitim süreci işyerinde usta eğitimcilerin yanında çıraklık yapılarak geçirilmektedir. Teorik dersler ise, işyeri bünyesindeki sınıflarda verilmektedir. Ancak, bu modelin sakıncası ise, mesleğin gerektirdiği tüm beceriler, çalışılan işyeri ile sınırlı kalmaktadır. Üçüncü model ise, “ikili eğitim” modelidir ki, bu modelde öğrenciler, haftalık zamanlarının bir kısmını mesleki ve teknik eğitim kurumlarındaki derslerle geçirirken, geri kalan zamanlarda ise işyerlerinde uygulamalı eğitim almaktadırlar. Bu eğitim modelini en iyi uygulayan ülkelerden biri Almanya'dır. Bu sistemde sanayi kuruluşları, bankalar ve devletin ilgili kurumları koordineli bir biçimde çalışmaktadır (MEBa,2012:45-49).

Yerelleşmenin Yararları

Eğitim sistemi, ne kadar sıkı merkezîyetçi bir anlayışla yapılırsa, kuramdan uygulamaya, o kadar verimsiz, hantal ve düşük kalitede üretim söz konusu olur. Fakat, bir ildeki yetkilileri sürece dahil ettiğimizde, o insanlar da kendi yöresindeki insanlarla sıkı bir ilişki içine girerek hem maddi kaynak hem de manevi destek sağlayacaklardır. Bununla birlikte, eğitimde yerelleşme, katılımcılığı sağlar, kırtasiyeciliği önler ve zaman israfının önüne geçer. Merkezde yapılan plan ve programlar, çoğu zaman yerel çevrenin sorunlarına eğilmekte yetersiz kalmaktadır. Böylelikle, yetki devrinin yapılmasıyla bu sınırlılıkların da aşılması söz konusu olabilir (Özyılmaz,2013:78).

Öğretmen Kalitesi

Ülkemizde hem öğretmen yetiştirme hem de istihdam etme görevi 1982 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığına aitti. Fakat, YÖK yasası ile, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının tümü, YÖK'ün denetimi ve gözetimindeki üniversitelere bağlandı. Böylece, bu tarihten itibaren yasalarla öğretmen yetiştirme görevi üniversiteler, istihdamı ise MEB'e verilmiş oldu. Öğretmen yetiştirme ile ilgili sorun alanları şunlardır (Özyılmaz,2013:160):

1. Öğretmen yetiştirme ve istihdamı iyi bir planlamaya sahip değildir.
2. Öğretmenlik mesleğinin yetenek boyutu yeterince ön planda değildir.
3. Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirmekte yetersizdir.
4. Toplumda öğretmenlik mesleği giderek cazibesini kaybetmiştir.

Öğretmenlik mesleğinde performans değerlendirme ve kariyer sisteminin olmaması da öğretmenlerin mesleklerini gereken verimlilikte yapmasını engellemektedir. Bu nedenle, öncelikle olarak global, bölgesel ve yerel düzeyde, uygulanabilir, objektif, çağdaş ve bilimsel anlamda öğretmen performans kriterleri geliştirilip hem öğretmenlerin ona göre çalışmalarını sağlamak, hem de onların çalışanı ile, varsa yeterli derecede çalışmayanın ayırt edip ona göre özlük haklarında işlem yürütmek esas olmalıdır. Ayrıca, her meslekte olduğu gibi bir gelişme ve

ilerlemenin sağlanabilmesi için öğretmenlik mesleği için de motive edici kariyer sisteminin de oluşturulması gerekmektedir (Özyılmaz,2013:171).

Öğretmelerin yetersizliğinde, eğitim fakültelerindeki kalite eksiklikleri ve öğretmenlerin mesleki bilgilerini güncellemiyor olmaları etkilidir (MEBa ,2012:25). Ayrıca, öğretmenlerin yeni teknolojilere ayak uydurabilmeleri için MEB tarafından belirli aralıklarla hizmet içi eğitime tabi tutulması da gerekmektedir (MEBa ,2012:27).

Bir okulun başarısı veya başarısızlığı öğretmen faktöründen bağımsız değildir. Çünkü öğretmen, teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin eğitim sisteminin en önemli öğelerinden biridir. Başka bir ifade ile “bir okul ancak öğretmenleri kadar iyidir” denilebilir. Öğretmenler, mesleklerini icra ederken risk almaktan kaçınmakta ve mesleklerini hakkıyla yapmakta kararlı ve ısrarcı olamamaktadırlar. Sonuç olarak motive olmuş ve kendini geliştirmek isteyen öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Uygun, 2013:199-207). Bunun için de öğretmenlik mesleğinde kariyer sistemi geliştirilmesi gerekmektedir.

Toplumsal Algı

Bugünkü şartlarıyla, iş bulma, işinden tatmin olma ve kazandıracacağı sosyo-ekonomik statü yönünden insanlar çocuklarına “mesleki teknik eğitim” aldırılmayı pek fazla istememektedirler. Çünkü, mesleki teknik eğitim veren liseler, insanları, yıllarca okuyup yetiştiklerini düşündükleri alanda, herhangi bir iş ve meslek sahibi yapamamaktadır. Diğer bir deyişle o alanı ve o alanın gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandıramamaktadır. Meslek lisesine giden öğrenci, üniversite kazanma şansını da riske sokmaktadır. İşte bu sebepler, insanları meslek lisesinden soğutmaktadır (Özyılmaz,2013:213). 2017 yılına ait aşağıdaki tabloda yer alan verilerden de bu sonucu çıkartmamız mümkündür.

Tablo 3: Lise Türüne Göre Üniversiteye Yerleşen Adayların Oransal Dağılımı

Lisesi Türü	Yerleşen Adaylar			
	Lisans	Ön lisans	AÖF	Toplam
Endüstri Meslek Lisesi	2,85%	10,96%	4,65%	18,46%
Diğer Meslek Liseleri	5,85%	14,04%	6,18%	26,07%
Sağlık Meslek Liseleri	5,74%	17,07%	5,41%	28,22%
Ticaret Meslek Lisesi	6,93%	16,07%	5,97%	28,97%
Kız Meslek Liseleri	7,24%	16,31%	6,37%	29,92%
Teknik Liseler	9,84%	18,14%	4,76%	32,74%
Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri	8,11%	19,20%	6,12%	33,43%
İmam Hatip Lisesi	18,10%	11,98%	10,17%	40,25%
Meslek Lisesi Ortalaması	8,75%	14,39%	6,56%	29,70%
Anadolu Lisesi	34,94%	9,30%	1,79%	46,03%

Kaynak: OSYM,2017:2

2017 yılında meslek ve teknik lise mezunlarının üniversite sınavları sonucunda yerleştikleri programlar dikkate alındığında, mezunların %8,75'i lisans programlarına, %14,39'u ön lisans programlarına, %6,56'sı ise açık öğretim programlarına yerleşirken, yaklaşık %70'i ise hiçbir programa yerleşmemiştir. Endüstri meslek liselerinde ise, bu durum daha düşük oranlardadır. Lisans programlarına yerleşenlerin oranı %2,85 ile en düşük seviyededir. Bütün bu sonuçlar dikkate alındığında, meslek ve teknik liselerin üniversiteye giriş başarısı oldukça düşüktür. Belki de bu istenen bir durumdur. Çünkü, genel olarak meslek lisesi mezunlarından ara eleman ihtiyacını kapatması beklenmektedir.

Örneğin, en yaygın liselerden olan Anadolu liselerinde ise, herhangi bir yüksek öğretim programına yerleşme oranı %46' civarında iken lisansa giriş oranı ise %35'ler civarındadır. Tüm bunlar dikkate alındığında, toplumda meslek liselerine ilişkin negatif bir algı söz konusudur. Çünkü, aileler çocuklarını meslek liselerine gönderdiği takdirde, lisans programlarına yerleşemeyeceğini düşünmektedir. Ayrıca, mesleki derslerin üniversite sınavlarına hazırlanmada öğrenciye ekstra bir yük getireceği de düşünülmektedir. Ailelerin meslek liselerinden ciddi bir beklentisi söz konusu olmamakta, çocuklarının ara eleman olarak yetiştirileceklerine inanmamaktadırlar.

Mesleki eğitimin önceliği eğitim ve ekonomik seviye olarak alt sınıf insanlara beceri kazandırıp iş hayatına yönlendirmek olarak kurgulandığı için çoğunlukla alt sınıf insanlar için son çare olarak algılanmaktadır. Bu da akademik konularda başarısız öğrencilerin mesleki eğitime yönlendirilmesine sebep olmaktadır (MEBa, 2012:51).

Ayrıca, algı konusunda yapılması gereken bir diğer uygulama da meslek liselerinin yeniden yapılandırılarak isimlerinin değiştirilmesi olabilir. Okullara, meslek lisesi yerine, teknoloji koleji, ekonomi koleji, sanayi koleji, sağlık koleji gibi isimler verilebilir (MEBa,2012:28). Ayrıca, toplumun her kesimine yazılı ve görsel medya yoluyla mesleki ve teknik eğitimin cazip yönlerinin anlatılması gerekmektedir (MEBa,2012:37). Tabi ki, bu tanıtım faaliyetinden önce gerçekten mesleki ve teknik eğitim cazip bir hale getirilmelidir. Öyle ki, meslek liseleri hem öğrenciyi hem işvereni hem de veliyi doyuma ulaştıracak bir noktaya getirilmelidir (Özyılmaz,2013:213).

Genel ve Mesleki Olarak İskandinav Ülkelerinde Eğitim

Finlandiya Eğitim Sistemi

Finlandiya, toplumsal açıdan kalkınmasını, refah devleti modeli doğrultusunda geliştirdiği eğitim sistemine borçludur. Bu ülkede eğitim, ilkokuldan üniversiteye ücretsiz sunulmaktadır ve Finlandiya'da eğitime ileri seviyede önem verilmektedir. Sadece formel eğitim olarak değil, yaşam boyu öğrenme anlamında da eğitimin

başarısından bahsedilmektedir. Bu durum, toplumun yenilikçi yaklaşımlarını ve üretim kapasitelerini olumlu etkilemektedir (Euforia, 2004: 3).

Finlandiya eğitim sistemi ana amacını, bütün vatandaşlarına, yaşı, ikamet ettiği yer, finansal durumu, cinsiyeti ya da anadili ne olursa olsun eşit eğitim olanakları sunmak olarak açıklamaktadır (Hörner, Döbert, 2007:15). Bu doğrultuda, Finlandiya eğitim sistemi 4 anahtar kavrama sahiptir: Kalite, Eşitlik, Etkinlik ve Uluslararasılık (Finland Ministry of Education and Culture, 2014:1). Finlandiya eğitim sistemi aynı zamanda, eşitlik, esneklik, yaratıcılık, öğretmen profesyonelliği ve karşılıklı güven üzerine kurulmuş istikrarlı bir yapıya sahiptir. Bir diğer ifadeyle Finlandiya eğitim sistemi, öğrenme ve öğretmeye verdiği önem doğrultusunda, optimum öğrenme fırsatı veren bir çevre oluşturmaktadır (Sahlberg, 2009: 1).

Eğitim sektöründe, 2000 yılından beri OECD tarafından yapılan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) çalışmaları, 15 yaş seviyesinde olanların okuma kabiliyetlerini ve bilim ve matematikte becerilerini ölçmektedir. Bu veriler, Finlandiya'nın son iki çalışmada zayıflamış olduğunu gösterse de yine de en iyiler arasında olduğunu göstermektedir. Ayrıca Finlandiya'nın eğitimdeki bu özellikleri ile de diğer İskandinav ülkelerinden daha iyi durumda olduğu görülmektedir (Valkonen&Vihriala, 2014: 38).

Fin eğitim politikasının en büyük amacı, tüm nüfus için mümkün olduğu kadar yüksek seviyede bir eğitimi başarmaktır. Bunun arkasındaki temel prensiplerden biri, tüm yaş gruplarına zorunlu eğitim sonrasında da eğitime devam imkânı tanımadır. Her bir yaş grubunun büyük bir yüzdesi, meslek ortaokulu (comprehensive school)'undan sonra üst ikinci eğitime (upper secondary education) devam etmektedir. Öyle ki, bunların %90'dan fazlası meslek ortaokulunu (comprehensive school)'u bitirdikten sonra genel liselere (upper secondary school) ya da mesleki liselere (vocational upper secondary education) devam etmektedir. Fin eğitim sisteminin aşamaları şu şekilde özetlenebilir (Hörner ve diğerleri, 2007:255-258):

Okulöncesi Eğitim: Okulöncesi eğitim, 6 yaşında başlamaktadır ve bu eğitim süreci ya gönüllülük esasına bağlı günlük bakım evlerinde ya da ilkokullara ait özel sınıflarda verilmektedir. Finli çocukların büyük bir bölümü bir şekilde okulöncesi eğitim sürecine katılmaktadır.

Zorunlu Temel Eğitim: Zorunlu temel eğitim, 7 yaşında başlamaktadır ve 9 yıl sürmektedir. Burada öğrenciler, bulunduğu belediye sınırları içindeki istediği okulu seçebilmektedir. Zorunlu temel eğitimin son aşamasında, öğrenciler tabi oldukları bazı testler yoluyla ya genel liseye ya da mesleki liseye geçmektedirler. Burada sadece öğrencilerin genel eğilimleri dikkate alınmaktadır ve bu aşamaya kadar ise merkezi bir sınav uygulanmamaktadır.

Lise Eğitimi: Zorunlu temel eğitimden sonra öğrencilerin yaklaşık %95'i liseye devam etmektedir. Lise eğitimi, genel ve mesleki olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel liseye gidenlerin oranı yaklaşık %55, meslek liselerine

gidenlerin oranı ise %40'lardadır. Her iki eğitim süreci de 3 yıl sürmektedir. Genel lise eğitiminde çoğunlukla, üniversite eğitimine yönelik, meslek liselerinde ise, iş hayatına yönelik dersler söz konusudur.

Finli ünlü eğitim uzmanı, Pasi Sahlberg, “Finlandiya’dan Dersler” adlı makalesinde, eğitim sisteminin ön plana çıkmasında öğretmenlerin önemini şu şekilde vurgulamaktadır (Sahlberg, 2011:34-37): “Öğretmenler, eğitim sisteminin başarılı olmasının temel unsurudur. Bu nedenle öğretmenlerin eğitim süreçleri ile seçim süreçleri çok ciddi bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Öyle ki, tüm öğretmen adayları öncelikle eğitim fakültesi mezunu olmalıdır ve aynı zamanda anaokulu öğretmenleri hariç hepsinin yüksek lisans yapmış olmaları gerekmektedir. Tabii ki, bu yeterli bir durum değildir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının diploma notlarının yüksek olması yanında sosyal yönlerinin de kuvvetli olması bir gerekliliktir. Bununla birlikte, adaylar zorlu sınavlardan geçirilmektedir. Böylece, her yıl ilkokul öğretmeni olarak 10 öğretmenden biri kabul edilmekte, tüm öğretmenlik dalları için ortalama olarak başvuru yapan 20 bin adaydan sadece 5 bini öğretmenliğe uygun bulunmaktadır.”

Bununla birlikte, zorunlu temel eğitim boyunca, değerlendirme adına herhangi bir merkezi sınav söz konusu değildir ve öğrenciler öğretmenin hazırladığı sorularla değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, öğrenciler, test sınavlarına hazırlanmak zorunda kalmamaktadırlar ve özel okul ve özel ders kavramları da bilinmemektedir (Eraslan,2009:242).

Mesleki lise eğitimi normal olarak 3 yıl sürmektedir. Bu süre zarfında yüksek öğretim için uygun olan genel yeterlilikler sağlanır. Finlandiya’da Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 150 değişik kurum ve kuruluşla mesleki eğitim sunma yetkisi vermiştir. Bu yetkiyi verirken, ilgili kuruluşların öğrencilerin iş hayatındaki ihtiyaçları göz önünde bulundurulmakta, bu ihtiyaçları sağlayabilecek kapasiteye sahip kuruluşlara verilmektedir. Bu kuruluşların çoğunlukla belediyeler ya da belediye federasyonları olduğu görülmektedir. Ulusal seviyede, Bakanlık genel mesleki eğitim ile ilgili genel amaçları ve yeterliliklerin yapısını ve standardını belirlemektedir. 2008-2010 yılları arasında mesleki eğitim için gereken 52 farklı yeterlilik için temel müfredatlar gözden geçirilmiştir. Hemen hemen tüm emek piyasası alanlarını içeren aşağıdaki alanlarda mesleki eğitim sağlanmaktadır (Finland in Focus, t.y.;5-9):

- İnsani bilimler ve eğitim.
- Kültür.
- Sosyal bilimler, işletme yönetimi.
- Doğa bilimleri.
- Teknoloji, iletişim ve ulaşım.
- Doğal kaynaklar ve çevre.
- Sosyal hizmetler, sağlık ve spor.
- Turizm, yemek hizmetleri.

İlgili dallardaki eğitim çok çeşitli şekillerde verilmektedir. Doğrudan

sözleşme usulü, uzaktan çalışma, çıraklık eğitimi bunlardan bazılarıdır. Burada amaç hem teorik hem de uygulamalı bir şekilde mesleki eğitimin verilmesidir (Finnish National Board of Education, ty.:13).

İsveç Eğitim Sistemi

İsveç eğitim sisteminin genel amacı, öğrencilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinin yanında ev ve iş yaşantılarında uyumlu, sorumluluk sahibi bireyler olmalarının da sağlanması olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte, İsveç eğitim sisteminde eşitliğin sağlanması, ayrımcılıkla mücadele gibi konular da ön plana çıkmaktadır. İsveç okul sisteminin yapısında dört öğretim düzeyi söz konusudur. Bunlar, okulöncesi eğitim, zorunlu temel eğitim, ortaöğretim (lise) ve yükseköğretimdir. Okulöncesi eğitim 3-6 yaşlar arasındadır ve bu sürecin son iki yılı ise, okul öncesi sınıf olarak nitelendirilmektedir. Temel eğitim ise, 9 yıl sürmektedir ve 7-16 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Bütün zorunlu okullar karma niteliktedir ve parasızdır. Eğitim, özel okullar ve belediye okulları tarafından yürütülmektedir ve veliler istedikleri okulu seçebilmektedir. Bununla birlikte, öğretmenler, eğitim müfredatının seçme konusunda serbesttirler. Ayrıca, bu eğitim sürecinde eğitsel ve mesleki rehberlik sağlanır ve birçok okulun bu işle ilgili özel personeli vardır (Erginer, 2009:100-104).

Zorunlu eğitim sonrası eğitim süreci ise, ortaöğretim 2.devre olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem lise eğitimine tekabül etmektedir. Bu sürece başlayabilmek için öğrencilerden zorunlu eğitimi tamamlama belgesi istenmektedir. Ayrıca, bu yeterli olmamakta, zorunlu okullardan İsveççe, İngilizce ve Matematik derslerinde başarılı olmaları istenmektedir. Bu sürecin mesleki eğitim ve yükseköğretim boyutunu ön plana çıkaran yönü ise, "Ulusal programlar" olmaktadır. Öyle ki, bu programlarla birlikte, öğrenciler hem meslek sahibi olabilmekte hem de yükseköğretim için altyapıya sahip olmaktadır. Bu okullar, belediyelere aittir ve 17 temel program söz konusudur. Ayrıca, bu programlar, 3 yıl sürmekte ve bu süre içinde en az 15 haftasının da uygulamalı olarak gerçekleşmesi gerekmektedir (CEDEFOPa, 2009: 23). Bu programlar şu şekilde özetlenebilir (Erginer, 2009:105-106):

- Sanat programları.
- Ticaret ve yönetim programı.
- Çocuk ve eğlence programı.
- Yapı programı.
- Elektrik mühendisliği programı.
- Enerji programı.
- Beslenme programı.
- El sanatları programı.
- Sağlık programı.
- Otel, restoran ve servis programı.

- Sanayi programı.
- Medya programı.
- Doğal kaynakları kullanma programı.
- Fen bilimleri programı.
- Sosyal bilimler programı.
- Teknoloji programı.
- Taşıt mühendisliği programı.

İsveç eğitim sisteminin örgütsel yapısına bakıldığında ise, her bir il konseyi ve belediye, yapılan eğitim uygulamalarının, kanuna, yönetmeliklere ve hükümet programlarına uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca, okulun yeterliliği, nitelikli öğretmen ve personelin sağlanması, programların uygulanması, okul bütçelerinin hazırlanması ve mevzuatın uygulanması sağlanır. Bununla birlikte, yerel yönetimler, ülke genelinde eşit bir eğitim standardı hazırlamakla yükümlüdür (Gülcan,2010:158). Bununla birlikte, mesleki sertifikasyon ve yeterlilikler genellikle İsveç'teki sosyal taraflarca yönetilir. Genelde bunlar, iş ve çalışma yaşamı ile ilgili sivil toplum kuruluşları olmaktadır. Mesleki eğitim, sadece lise seviyesinde verilmemekte, her okul aşaması sonrası, halk eğitim merkezleri olarak ifade edebileceğimiz kuruluşlar vasıtasıyla da sürdürülmektedir. Bununla birlikte, liseye devam edenlerin yarısı mesleki eğitim almaktadır (EQUAVET,2016:3).

Danimarka Eğitim Sistemi

Danimarka eğitim sisteminin genel amacı ve temel ilkeleri şu şekilde belirtilmiştir (Gülcan, 2010:110):

- 1- Öğrencilere, liberal toplum yapısına uygun bir eğitim vermek.
- 2- Öğrencilere, ahlaki değerler kazandırmak.
- 3- Öğrencilere, dini değerlerini kazandırmak.
- 4- Öğrencilere, insan yaşamının önemini kavratmak, başkalarının duygularına ve fikirlerine saygı duymayı öğretmek.
- 5- Öğrencilere, aile sevgisi, yurttaşlık ve vatan sevgisi kazandırmak.

Danimarka'da eğitim ve öğretim sorumluluğu merkezi hükümet, yerel yönetimler, iller, belediyeler, kiliseler, özel kurum ve kuruluşlar arasında paylaşılmıştır. İlk ve orta öğretimden bakanlık yanında belediyeler de sorumludur (Gülcan, 2010:110).

Danimarka Anayasasında zorunlu eğitim yaşındaki tüm çocukların, temel eğitim okullarında parasız eğitim hakkına sahip olduklarına değinilmektedir. Temel eğitim okullarında öğrencilere eşit koşullarda eğitim sağlanır. Çocukların yasal sorumluluğu altında buldukları aileler veya kişiler, eğer çocuklarının alacağı eğitimi kendi üzerine alarak, bu okullarda öğretilen genel çerçeveyi evde uygulayabilirlerse, çocuklarını temel eğitim okullarına göndermek zorunda değildir (Erginer, 2012:77).

Danimarka eğitim sisteminin amacı, kişiyi, bağımsız yaşamını sürdürebilecek hale getirmek olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda kendine güven duyan, bağımsız karar verebilen bireylerin yetişmesi amaç edinilmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilere okumaya geçme yönünde herhangi bir baskı kesinlikle uygulanmamaktadır. Çocukların bilgiyi öğrenmesinden ziyade davranışları ve bilgiyi kullanma becerisi üzerinde durulmaktadır. Öyle ki, Danimarkalı bir öğrenci ancak 3.sınıfta okuma yazma öğrenebilmektedir. Ayrıca, eğitimin amaçlarından biri de bilgi vermek değil, bilgiye giden yolları buldurmak olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, sınavlarda tüm kaynaklar serbesttir. Hatta, 2009 yılında yapılan yasa değişikliğinden sonra artık sınavlarda internet kullanımı bile serbest bırakılmıştır. Bununla birlikte, aileler isterlerse çocuklarına kendileri eğitim verebilmekteler. Ayrıca, okulda yapılan tüm çalışmalarda, hatta sınavlarda bile veliler yer alabilmektedirler. Danimarka eğitim sistemi şu aşamalardan oluşmaktadır (CEDEFOPb, 2012:14):

1. İlk ve ortaokul (Primary and lower secondary education)
2. Lise
  - a. Genel lise (General upper secondary education),
  - b. Mesleki lise (Vocational upper secondary education and training- IVET)
3. Lisans (Bachelor, Professional bachelor, academy profession)
4. Yüksek lisans (Master)
5. Doktora (Phd)

• İlk ve Ortaokul (Basic Schooling): İlk ve ortaokul dönemi, 7-16 yaş arasındaki 9.sınıfın sonuna kadarki zorunlu eğitim dönemini kapsamaktadır. İlk ve ortaokullar “Folkeskole” adı altında birleştirilmiştir. 2009 yılında okulöncesi eğitim de zorunlu hale getirilmiştir. Bu nedenle okula başlama yaşı 6’dır. 9.sınıftan sonra öğrenciler, 10. sınıfa devam ederler. 10. sınıf öğrencilerin akademik yeterlilik ve liseye gitmeden önce tercihlerini belirledikleri bir yıl olarak geçirmektedirler. Bu aşamadaki okullar belediyelerin ilk ve ortaokullarıdır. Ancak, bunların dışında özel okullar da söz konusudur (CEDEFOPb, 2012:15). Bu özel okul ücretlerinin %15’i aileler tarafından karşılanmaktadır. Buna rağmen çocukların yaklaşık %90’ı devlet okullarına gitmektedirler (Alkan, 2013:128). Ortaokuldan sonra okul bitirme sınavları yapılarak öğrenciler, liseye devam ederler (CEDEFOPb, 2012:15).

• Lise Eğitimi (Youth Education): Danimarka’daki okul kademeleri, okul öncesi, ilk ve alt orta öğretim (Folkeskole) ile liselerden oluşmaktadır. Bu kademelerden, “Folkeskole” eğitimi (Temelegitim okulları) zorunlu ve parasızdır. Zorunlu eğitim süresi 9 yıldır (7-16 yaş grubu) ancak öğrenciler isteğe bağlı olarak 10. yılda okulda kalmak isteyebilir. Öğrenciler, bu okullarda 8.sınıftan 10.sınıfa kadar kendilerine farklı derslerden oluşan bir program seçebilirler (Gülcan, 2010:111). Zorunlu eğitim, belediye okulları (%90) ve özel okullarda (%10) verilmektedir (Erginer, 2012:81). Temelegitim okulları, karma ve parasızdır. Ayrıca, öğrenciler 8. ve 10. Sınıflarda bitirme sınavlarına girerler. Bitirme sınavlarında öğrencilerin isteğine göre, isterlerse derslerin tümünden ya da bazı derslerden sınava girerler. Yazılı sınavlar standarttır ve eğitim bakanlığınca seçilmiş,

yetkilendirilmiş okul dışındaki kişiler tarafından hazırlanır. Sözlü sınavlar dersin öğretmenlerince yapılır ve yanında başka bir okuldan öğretmen bulunur. Öğrencilerin %90-95'i bitirme sınavına 16 yaşında girmektedir (Erginer, 2012:83).

Lise eğitimi ya da ortaöğretim 2.devre ise, 3 yıldır ve genel olarak üniversiteye öğrenci yetiştirmeye çalışır (Gülcan, 2010:111). Bu kademe, 4'e ayrılmıştır. Gymnasium denilen genel liseler, öğrencileri ortaöğretim 2.devre bitirme sınavlarına yönlendirir. Bunun dışında, Yüksek Hazırlık Sınav Programları (HF), Yüksek Ticaret Sınav Programı (HHX) ve Yüksek Teknik Sınav Programı (HTX) vardır. Bunlardan HHX programı, öğrencileri ticaret yüksekokuluna, HTX ise, teknik yüksekokullara yönlendirirler (Erginer, 2012:83). Ayrıca, liseden mezun olabilmek için öğrencilerin lise bitirme sınavına girmeleri gerekmektedir (Gülcan, 2010:111). Zorunlu eğitimden sonra, 3 yıllık ortaöğretim kurumları olarak liseler (gymnasium) ve mesleki-teknik eğitim okulları (EFG) ler söz konusudur. Liseler genellikle yüksek öğretime devam edebilme potansiyeline sahip öğrencilerin öğrenim gördükleri okullar olarak faaliyet göstermektedir (Alkan, 2013:129). Öyle ki, genel lise eğitiminde öğrencileri sınavlara hazırlayan 4 farklı programı içeren kurslar söz konusudur. Bunlar (CEDEFOPb,2012:22):

- Lise bitirme sınavı (Stx)
- Yüksek öğretime hazırlık sınavı (Hf)
- Yüksek ticari öğretim sınavı (Hhx)
- Yüksek teknik öğretim sınavı (Htx)

Ancak, liseye devam etmek için zorunlu eğitimin son sınıfında lise hazırlık eğitimi alınması gerektiği gibi, dördüncü sınıftan itibaren İngilizce eğitimi ve yedinci sınıftan itibaren de ikinci yabancı dil eğitiminin tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca, bitirilen okulun yeterlilik belgesi vermesi ve ilköğretim bitirme sınavından başarılı olunması gerekmektedir (Alkan, 2013:129).

Lise düzeyindeki eğitimin ikincisi ise, mesleki lise eğitimidir. Mesleki liselerde tarım, ticari, teknik, sosyal ve sağlık hizmetleri programlarını içerir. Bu programlar, tipik olarak 20 ila 60 hafta arasında temel kurslar ile başlar. Kurslarda aşağıdaki alanlarda programlar uygulanmaktadır.

Tablo 4: Temel Kurs Alanları

Temel Kurs Alanları	Ana programların sayısı	Uzmanlık alanlarının ve aşamaların sayısı
Otomobil, uçak ve diğer ulaşım araçları	8	22
İnşaat ve yapım işleri	15	38
Yapım ve kullanıcı hizmetleri	3	6
Hayvan, bitki ve doğa işleri	9	31
Beden ve stil işleri	3	4
Gıda	10	29
Medya yapım işleri	7	10
Ticari işler	7	25
Üretim ve gelişme	27	71
Elektrik, otomasyon ve bilgi teknolojileri	9	27
Sağlık, bakım ve pedagoji işleri	4	7
Ulaşım ve lojistik işleri	7	31

Kaynak: CEDEFOPb,2012:23.

Ana programa devam etmek için öğrencilerin işbaşı eğitimleri için firmalarla sözleşme imzalamaları gerekmektedir. Bu ana programlar, çeşitli uzunluktadır. Fakat genellikle 3 yıl sürmektedir. Bu programlar, öğrencilerin yetenekli bir işçi olarak emek piyasasına girmelerine olanak tanımaktadır. Ya da bu meslek liselerini bitirenler meslek yüksekokullarına veya lisans programlarına devam ederler. Eux adlı yeni tanışma programı ile de genel lise eğitimi ile mesleki lise eğitimi arasında köprü kurulmaktadır. Bu program gençlere hem mesleki eğitim yoluyla emek piyasası imkânı sunmakta hem de yükseköğretime devam etme olanağı sağlayan kurslara devam etme olanağı sunmaktadır.

Liseden üniversite eğitimine geçişler şu şekildedir. Genel lise ve Eux programından tüm yükseköğretim programlarına geçiş söz konusudur. Meslek liselerinden ise sadece üniversitelerin mesleki programlarına geçiş yapılabilmektedir.

Meslek liselerinde temel kursları tamamlayanlar çalışma yaşamına girmeleri için 109 uygun ana kurslardan birine devam etmelidir. Uzmanlar ana programları dallara ayırmaktadır. Burada belirli bir mesleki alana yönelik spesifik yeterlilik hedeflenmektedir. Örneğin, veteriner hemşireliğinde iki tane alan vardır. Biri “Küçük hayvanlar için veterinerlik hemşireliği”, diğeri ise, “Atlar için veterinerlik hemşireliği”. Her iki hemşirelik de 3 yıl, 2 ayda tamamlanmaktadır. Buna rağmen veteriner hemşiresi yardımcısı basamağı vardır. Bu da 1 yıl ve 10 ay sürmektedir. Burada öğrenci yardımcı hemşireliği bitirdiğinde emek piyasasında çalışabilir. Ancak, daha sonra veteriner hemşiresi olmak için eğitimine kaldığı yerden devam

edebilir. Bu adımlar ve uzmanlıklar göz önünde alındığında, toplamda 301 farklı mesleki sınıflama söz konusudur. Ana programlar, teknik konular olduğunda, 3 ya da 3,5 yıl sürmektedir. Temel programlar ise, en fazla 5 yıl devam etmektedir. Ticari programlarda ise genellikle bu süre daha kısadır. 2 yıl ve ek olarak temel kurslar şeklindedir. (CEDEFOPb,2012:24)

Stx, Hhx ve Htx'e gitmek için 9. Sınıfı bitirmek yeterlidir. Ancak, Hf için 10.sınıfı tamamlamak gerekir ve bu programın süresi 2 yıl sürer. Stx ve Hf geniş bir alanı içermektedir. Özellikle insan bilimleri, doğa bilimleri ve sosyal bilimlerle ilgilidir. Hhx program, değişik yabancı dillerde işletmecilik ve sosyo-ekonomik alanlara hazırlamaktadır. Htx program ise, teknik ve temel bilimler alanlarına yoğunlaşmaktadır (Minister for Children, Education and Gender Equality, 2016:2).

Norveç Eğitim Sistemi

Norveç eğitim sistemi iki temel faktör üzerine kurulmuştur. Bunlar eşitlik ve adalet kavramlarıdır. Öğrenciler, eğitim sisteminin merkezinde yer almaktadır. Sistemin amacı, çocuklara iyi bir vatandaş olmayı, kültürel değerleri ve bazı temel bilgileri öğretmek olduğu gibi, onları meslek sahibi yapmayı hedeflemektedir. Norveç eğitim sistemi şu şekilde özetlenebilir (Werler, Sivesind, 2007:575-579):

- İlkokul (Barnetrinnet) aşaması, 6-9 yaşları arasındaki eğitimi kapsar.
- Ortaokul (Mellantrinnet) aşaması, 10-12 yaşları arasındaki eğitimi kapsar.
- Başlangıç lise (Ungdomstrinnet) aşaması, 13-16 yaşları arasındaki eğitimi kapsamakla birlikte, bu aşamaya kadarki eğitim zorunludur.
- İleri lise (Videregaende skole) aşaması ise, 16-19 yaşları arasındaki eğitimi kapsamakla birlikte, iki aşamaya ayrılmaktadır. Bunlar, genel eğitim ve mesleki eğitimidir. Genel eğitim ise, kendi içinde, temel, ileri 1, ileri 2 aşamalarına ayrılmaktadır. Aynı şekilde mesleki eğitimde de aynı aşamalar söz konusudur.

Norveç mesleki eğitim sisteminin üç temel aktörü söz konusudur. Bunlar eğitim ile ilgili otoriteler, eğitim kuruluşları ve sosyal ortaklardır. Burada eğitim otoritesi, eğitim bakanlığı olmaktadır. Bakanlık, eğitim müfredatından, eğitim ile ilgili yasaların uygulanmasından, eğitim finansmanından ve çıraklıkla ilgili düzenlemelerin yapılmasından sorumludur. Norveç mesleki eğitim sistemi, eğitim yasası tarafından yönetilen ulusal ve yerel düzeyde içinde hem işveren hem de işçi sendikalarının olduğu bir sistemdir. Ulusal düzeyde, eğitim bakanlığı tarafından kurulmuş, mesleki eğitimle ilgili önerilerde bulunan ve gerektiğinde yasa teklifinde de bulunan bir konsey söz konusudur. Ayrıca, bununla birlikte, herbir mesleki eğitim programı için de birer konsey mevcut olduğu gibi yerel düzeyde de konseyler söz konusudur (Norwegian Directorate for Education and Training, t.y.:2-3).

Öğrencilerin mesleki eğitim ile ilk tanışmaları başlangıç lise aşamasında olmaktadır. Burada ileri lise aşamasındaki mesleki eğitim tercihlerine yönelik bir süreç yaşanmaktadır. Sonraki süreç için ise, öğrencilerin aşağıdaki alanlarla ilgili

seçim yapmaları gerekmektedir (Norwegian Directorate for Education and Training, t.y.:3):

- Teknik ve endüstriyel üretim.
- Elektrik ve elektronik.
- İnşaat ve yapım işleri.
- Restorant ve yiyecek işleri.
- Sağlık ve sosyal hizmet.
- Medya ve iletişim.
- Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık.
- Servis ve Ulaşım.
- Dizayn, Sanat ve El sanatları.

İleri lise seviyesindeki mesleki eğitim modeli 2+2 olarak adlandırılmaktadır. Bunun ilk iki yılı okul temelli bir eğitim programını, son iki yılı ise, işyeri temelli bir eğitim sürecini kapsamaktadır. İlk olarak yukarıda bahsedilen 9 daldan birini seçen öğrenciler, ilk yıldan sonra bu dalların içindeki 12 daldan birini seçerek uzmanlaşmaya gitmek zorundadırlar (Norwegian Directorate for Education and Training, t.y.:4).

Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki Eğitim Açısından İskandinav Ülkeleri ve Türkiye Karşılaştırması

Eğitim Sisteminin Genel Hedefleri Açısından Farklılıklar

Eğitim sistemimizin genel amaçlarına baktığımızda, Milli Eğitim Temel Kanununda, “Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı verimli bir şekilde yetiştirmek” denilmektedir.

Ancak, uygulamada eğitim sistemimizin bu hedefleri gerçekleştirmekten uzak olduğu görülmektedir. Öyle ki, hala eğitim sistemimizin ezberci bir anlayış içerisinde öğrencileri yetiştirmeye çalıştığı, fikir üretmeye olanak tanıyan bir sisteme sahip olmadığı görülmekte ve ayrıca tek tip bir eğitim müfredatı uygulanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, bu hedefin gerçekleştirilememesinin en önemli nedenlerinden biri de sürekli rekabetin ön plana çıkartılması ve öğrencilerin sınavlar yoluyla yarıştırılmasıdır. Bu durumdan mesleki eğitim de olumsuz olarak etkilenmektedir. Öyle ki, rekabet açısından mesleki eğitim başarı elde ederek ulaşılması gereken bir alan olarak görülmediği için yeterli ilgiyi görmemekte ve bu da hem kalitenin düşmesi anlamına gelmekte hem de bu alanlara yapılması gereken yatırımları geciktirmektedir.

Buna karşın İskandinav ülkelerinin genelinde eğitim, karşılıklı güven üzerine

kurulmuş istikrarlı bir yapıya sahiptir. Öyle ki, belirli bir yaşa gelen öğrenci, yetenekleri, ilgi alanı ve başarısı doğrultusunda mesleki ya da akademik olarak bir ayrışmaya uğrar. Burada hem öğrenci hem veli hem de öğretmen en doğru tercihin yapılmasına katkıda bulunurlar. Amaç, öğrencinin en doğru alana kanalize edilmesidir. Burada sisteme bu açıdan güven tamdır. Örneğin, Finlandiya eğitim sisteminin temel ilkelerinden biri olan “karşılıklı güven ve istikrar” sonucu öğrenci doğru mesleğe yönlendirilmiş olur.

Ancak, ülkemizde bu güven ve istikrar ortamının oluşturulması oldukça zor görünmektedir. Öyle ki, son 15 yıldır aynı siyasi partinin kurduğu hükümetlerin eğitim sistemimizi şekillendirdiği görülmektedir. Diğer alanlarda sağlanan istikrar ve güven maalesef eğitim alanında sağlanamamıştır. Belki de eğitimin güvenilirliğinin ve istikrarının diğer alanlara göre bir önceliğinin olması gerekmektedir. Çünkü, diğer alanlardaki başarıyı etkileyecek ve şekillendirecek olan eğitim sisteminin kalitesi olacaktır. Öyle ki, 14 yıl önce anaokuluna başlayan bir öğrenci, üniversite okuduğu düşünülürse, birkaç yıl içinde iş hayatına atılacaktır. Lise mezunu olduğu düşünülürse de şu anda iş hayatının içindedir. Dolayısıyla, 14 yıllık eğitim performansının sonuçlarını görmek artık mümkün olmaya başlamıştır.

Sonuç olarak en kısa zamanda eğitim sistemine güveni sağlayacak yeni projeler geliştirilmeli istikrarlı bir yapıya bir an önce geçilmelidir. Eğer, bunlar yapılmazsa, İskandinav ülkelerindeki gibi bir eğitimin ve mesleki eğitim uygulanması zor gözükmektedir.

Öğretmen Kalitesi Açısından Farklılıklar

Eğitim reformlarının dönüşümünde öğretmen unsuru önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki, eğitim sisteminde çok iyi araç ve gereçler kullanılabilir. Ancak, bunları kullanacak kişiler öğretmenlerdir. Dolayısıyla, öğretmenlik mesleğinin profesyonelleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de akademik bir ortamın varlığı şarttır. Böylece, öğretmenler mesleklerinde daha da uzmanlaşabilirler.

Yurtdışında birçok ülke öğretmen yetiştirmeyi özel ve ayrıcalıklı bir konu olarak ele almaktadır. Bununla birlikte, üniversiteler ihtisas üniversiteleri olma yolunda gelişme göstermektedirler. Ziraat üniversitesi, otomotiv üniversitesi vb. üniversiteler söz konusudur. Benzer şekilde öğretmen üniversiteleri de kurulmuştur. Bunların örneği İsrail ve Japonya gibi ülkelerde söz konusudur.

Ülkemizde yapılacak bir anayasa değişikliği ile YÖK'ten bağımsız olarak öğretmen üniversiteleri kurulabilir. Hem böylece, MEB kendi ihtiyaç duyduğu nitelikte öğretmen yetiştirme olanağı elde eder hem de bu üniversiteler yoluyla öğretmenlerin daha sonraki süreçlerde de eksikliklerini giderme noktasında onlara eğitim verme imkânı bulur. (Çakmak, 2016, :20.) İskandinav ülkelerinin genelinde ise, öğretmenlik profesyonellik gerektiren ciddi bir meslek olarak kabul edilmektedir. Örneğin, Fin eğitim sisteminde, öğretmen olmak Türkiye ile kıyaslandığında oldukça zordur. Adayların eğitim fakültesi mezunu olmalarının yanında yüksek lisans yapmış olmaları da gerekmektedir. Bununla birlikte, okullarını

başarı ile bitirmiş olmaları ve sosyal yönü kuvvetli bireyler olmaları şarttır. Bütün bunlar da öğretmen olmalarına yetmemekte ayrıca, zorlu sınav süreçlerini de geçmeleri gerekmektedir.

Mesleki eğitim açısından da durum değerlendirmesi yaptığımızda, öğretmen kalitesi mesleki eğitimin de kalitesini doğrudan etkilemektedir. Öyle ki, alanında uzman ve gelişime açık öğretmenlerin yer aldığı mesleki eğitim sistemi ister istemez ders kalitesini ve sonuç olarak da öğrenci kalitesini artıracaktır. Bununla birlikte, öğrencilerin doğru mesleklere yönlendirilmesi adına da öğretmenlere düşen görevler düşünüldüğünde bunun daha da önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, mesleki eğitim sürekli olarak yenilikleri takip etmeyi gerektirmektedir. Bundan dolayı da öğretmenlerin yeniliğe açık ve dinamik olmaları sağlanmalıdır.

Bununla birlikte, öğretmenlerin performansları doğru şekilde ölçülebilir ve bu performans ücret artışı olarak yansıtılabilirse, eğitim kalitesinde de bir artış gözlemlenebilir. Ayrıca, öğretmenler için de daha önce denenmiş ancak başarılı olunamayan kariyer sisteminin yerine içi doldurulmuş ve öğretmenleri daha motive edecek bir kariyer planlamaya gidilmelidir.

Eğitim Kalitesi ile İlgili Farklılıklar

Türkiye’de zorunlu lise eğitimi ile birlikte, eğitim kalitesinde ciddi bir düşüş söz konusu olmaktadır. Çünkü, ortaokulu bitirip lise eğitimine devam etmek istemeyenler de liseye gitmek zorunda kalmakta ve lise eğitim kalitesi düşmektedir. Ayrıca, mesleki anlamda piyasada çalışarak deneyim kazanmak ve bu yolla meslek sahibi olmak isteyenlerin sayısında giderek bir azalma gözlemlenmesine rağmen açık öğretim liselerine kayıtlı öğrencilerin sayısındaki artış hem çalışıp hem de lise eğitimi almak isteyenlere sunulan fırsatın iyi değerlendirildiğini göstermektedir. Bu sayı bir milyon kişinin üzerindedir.

Ancak, İskandinav ülkelerinin genelinde liseye geçişte ve liseden mezun olma aşamasında bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu da demek oluyor ki, her öğrenci liseye devam edememekte ve liseden mezun olamamaktadır. Örneğin, İsveç’te liseye başlayabilmek için bir öğrencinin İsveççe, İngilizce ve Matematik derslerinden başarılı olması gerekmektedir. Benzer şekilde, Danimarka’da ise ortaokuldan sonra okul bitirme sınavları yapılarak öğrenciler, liseye devam ederler. Ülkemizde de benzer şekilde, bir sınavdan belirli bir puan alamayan öğrencinin ortaokuldan mezun edilmemesi lise kalitesini artırabilir. Ayrıca, İskandinav ülkelerinde mesleki eğitim uzmanlaşmaya dayanmak ve çok farklı alanlarda programlar geliştirilmiştir. Örneğin, Danimarka mesleki okullarında 109 farklı kurs söz konusudur. Ülkemizde ise, programlar hem detaylı değil hem de tüm programlar tek bir lise bünyesinde yürütülmeye çalışılmaktadır. Bunun yerine uzmanlaşmak adına “Tematik Meslek Liseleri’nin sayısının artırılması önerilebilir.

Bu doğrultuda, MEB tarafından, ilk etapta 30 büyükşehirde tematik lise açılması planlandı. İlk tematik lisenin de Samsun’da açılması düşünülen Tıbbi Cihaz Teknolojileri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olması kararlaştırıldı. Çünkü, bu

İlimizde 48 işletme tıbbi cihaz üretimi gerçekleştiriyor ve bu işletmeler dünya üretiminde iddialı bir konumdadır. Ancak, sektörün nitelikli elemana duyduğu ihtiyaç tematik liselerde yetişecek olan nitelikli işgücü ile giderilebilir. Bu doğrultuda, Samsun dışındaki bölgelerde de bölgenin ihtiyaç duyduğu nitelikte işgücü yetiştirilebilir. Örneğin, Kars ili hayvancılık konusunda önemli bir yere sahip ve dolayısıyla açılacak olan Hayvancılık ve Hayvan ürünleri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi o bölgenin vasıflı işgücünü karşılayabilecek bir özelliğe sahip olabilir. Aynı zamanda, yan alanlarla da tematik meslek liseleri açılabilir. Örneğin, hayvancılık yanında, veterinerlik konusunda ara eleman olarak çalışacak kişilere de ihtiyaç vardır. Onların yetiştirilmesi de sağlanmış olur (Doğan, 2016 :122-123).

Eğitimde Yerelleşmeye Yönelik Farklılıklar

İskandinav ülkelerinin genelinde, eğitim çoğunlukla yerel düzeyde gerçekleştirilmektedir. Örneğin, İsveç eğitim sisteminin örgütsel yapısına bakıldığında ise, her bir il konseyi ve belediye, yapılan eğitim uygulamalarının, kanuna, yönetmeliklere ve hükümet programlarına uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca, okulun yeterliliği, nitelikli öğretmen ve personelin sağlanması, programların uygulanması, okul bütçelerinin hazırlanması ve mevzuatın uygulanması sağlanır. Bununla birlikte, yerel yönetimler, ülke genelinde eşit bir eğitim standardı hazırlamakla yükümlüdür. Dolayısıyla, yerel düzeyde sürdürülen bir eğitim faaliyeti hem daha etkin olacak hem de yerel ihtiyaçlara cevap verebilecek özellikte olacaktır. Özellikle de bu durum mesleki eğitim için daha da önemlidir. Çünkü, mesleki kazanımlar bölgenin ya da yörenin ihtiyaçları dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Bu konuda en doğru karar vericiler ise, yerel yöneticiler ve yerel kamuoyudur. Ancak, ülkemizde eğitimin yerelleşmesinin önünde çok büyük engeller söz konusudur.

Özellikle, belediyelerin merkezi hükümetin dışında siyasi bir görüşe sahip olması, kendilerine verilecek olan böylesine bir yönetim hakkını hükümetin aleyhine kullanacakları aşıkardır. Öyle ki, teröre destek veren belediye başkanlıklarının var olması, eğitimin de terörü destekleyecek şekilde organize edilmesine neden olabilir. Bu ve benzeri endişeler, eğitim sistemimizin belki belediyeler üzerinden değil de valilik ve il özel idareleri üzerinden yerelleşmesini gerekli kılmaktadır. Valilikler, merkezi otoriteye çok bağlanmadan bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda bir eğitim yapılmasına gitmeli ve yerel kamuoyunun oluşturacağı bir yapıyla da koordineli olarak çalışabilmelidir. Örneğin, Danimarka'da, eğitimin yönetiminden belediyenin yanı sıra, kilise, özel kurum ve kuruluşlar da sorumludur.

Eğitimde Özelleştirmeye Yönelik Farklılıklar

İskandinav ülkelerindeki eğitim sistemlerinin ülkemizde uygulanabilmesinin zorluklarından biri de eğitimin özelleştirilmesinin önündeki engellerdir. Öyle ki, ülkemizde ortaöğretimdeki öğrencilerin yaklaşık %7-8'i özel okullara

gidebilmektedir. Özel mesleki okullara gidenlerin oranı ise sadece %8'ler civarındadır. Dolayısıyla, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında özel okullara gidenlerin oranı ülkemizde oldukça düşüktür. Öyle ki, İskandinav ülkelerinde bu oran %50'lere çıkabilmektedir. Halbuki, özel okullar rekabeti artırdığından kaliteyi de artırmaktadır. Ayrıca, İskandinav ülkelerinde mesleki eğitim sistemi olarak piyasayla işbirliği içinde olan bir yapı söz konusudur. Ülkemizde ise, henüz böyle bir sistem tam olarak gelişmemiş ve yeterince denetlenemediği için de stajlar formaliteden öteye gidilememektedir.

Danimarka'da mesleki ana programa devam etmek için öğrencilerin, işbaşı eğitimleri için firmalarla sözleşme imzalamaları gerekmektedir. Bu ana programlar, çeşitli uzunluktadır. Fakat genellikle 3 yıl sürmektedir. Bu programlar, öğrencilerin yetenekli bir işçi olarak emek piyasasına girmelerine olanak tanımaktadır. Meslek liselerinden ise sadece üniversitelerin mesleki programlarına geçiş yapılabilmektedir. Yine benzer şekilde, Norveç mesleki eğitim sisteminde de eğitim yasası tarafından yönetilen ulusal ve yerel düzeyde içinde hem işveren hem de işçi sendikalarının olduğu bir sistem söz konusudur ve ileri lise seviyesindeki mesleki eğitim modeli 2+2 olarak adlandırılmaktadır. Bunun ilk iki yılı okul temelli bir eğitim programını, son iki yılı ise, işyeri temelli bir eğitim sürecini kapsamaktadır. İlk olarak yukarıda bahsedilen 9 daldan birini seçen öğrenciler, ilk yıldan sonra bu dalların içindeki 12 daldan birini seçerek uzmanlaşmaya gitmek zorundadırlar. Ancak, ülkemizdeki özelleştirme anlayışının gelişmiş ülkelerdeki gibi olmamasından doğabilecek riskleri de unutmamak gerekir. Eğer, özel eğitim kurumları iyi denetlenmezse ve piyasanın aradığı nitelikte işgücünü yetiştirmeyi başaramazsa özelleştirmenin çok fazla yararı olmayacaktır. O nedenle, ülkemizdeki özelleştirmenin diğerlerinden biraz farklı olması gerekmektedir.

Bu doğrultuda öncelikle, mesleki ve teknik eğitim sistemindeki ağırlığı %70'lere çıkarılmalıdır. Bunun için özel sektör özendirilmeli ve özellikle Türkiye'de ilk 1000'e giren işletmelere bazı teşvikler verilerek ya mevcut meslek liselerin dönüşümü ya da yeni meslek liseleri kurulması sağlanmalıdır. Mezunlarının büyük bir bölümüne iş garantisi sunacak bu özel meslek liseleri, öğrencilerini sınavla almalı ve kültür dersleri dışındaki meslek dersleriyle ilgili müfredatı da kendi belirlemelidir. Böylece, kendi firma ihtiyaçları doğrultusunda yetiştireceği öğrencileri, mezun olduktan sonra kendi kurumlarında çalıştıracak firmalar, ara eleman ihtiyacının karşılanması için bu mezunlarla belirli bir süreyi kapsayan iş sözleşmeleri yapmalıdırlar.

Bu durumda şöyle bir problemle karşılaşılabilir: İş garantisi sunduğu için meslek liselerinin cazibesi arttığı düşünülürse başarılı öğrenciler bu liseleri tercih etmeye başlayacaklardır. Hatta daha popüler şirketlerin liselerinde okumak için yarışacaklardır. Dolayısıyla, bu başarılı öğrenciler, tabii ki lise mezunu olmakla yetinmeyecekler ve üniversite okumak isteyeceklerdir. Bunun sağlanması yönünde de mezunlara hem çalışabilecekleri hem de üniversite eğitimi alabilecekleri bir sistem geliştirilmelidir. Yoksa, bu imkân sunulmazsa başarılı öğrencilerin kaliteli ara

eleman ihtiyacını karşılaması mümkün olmayacaktır. Çünkü mesleki eğitim konusunda bu yönde bir çelişki söz konusudur.

Bir taraftan ara eleman ihtiyacının yetenekli, zeki ve başarılı gençlerle karşılanması bir taraftan da bunların lise mezunu olarak kalmaları istenmektedir. Bundan dolayı, ara eleman olarak çalışırken üniversite okumalarına da olanak tanınmalı, belirli bir süreden sonra ise ya mevcut işletmede ya da başka işletmelerde üniversite mezunu olarak çalışmalarına imkân sunulmalıdır. Tabi ki, bu süreçte üniversite okumak istemeyecek ve kendi iş alanında devam etmek isteyenler de olabilir. Sonuç olarak, böylesine bir sistemin gerçekleştirilmesi, hem toplumdaki meslek liselerine yönelik olumsuz algıyı değiştirecek hem de meslek liselerine ilgiyi artıracak ve tüm paydaşlar bu süreçten karlı çıkacaktır. Ülkemizdeki eğitimin özelleştirilmesinin önündeki en büyük engellerden biri de özelleştirmenin bazı dini cemaat okullarının sayısının artmasına neden olacağı endişesidir. Öyle ki, 15 Temmuz 2016 darbe süreci göstermiştir ki, FETÖ olarak kısaltılan Fetullahçı Terör Örgütü'nün kurduğu özel okullar yoluyla kendi örgütüne hizmet edecek kişiler yetiştirmiştir. Bundan sonraki süreçte de benzer cemaat yapılanmalarının ya da farklı oluşumların aynı niyet ve düşüncelerle hareket etmesi muhtemeldir. Bu nedenle, özelleştirmenin aksine daha fazla devletçi bir anlayışın hayata geçmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu durum, maalesef eğitim sistemimizdeki özel okul sayısının artmasının önündeki en önemli engellerden biridir.

Sonuç ve Öneriler

Herhangi bir modeli seçmeden önce mükemmel tek bir mesleki ve teknik eğitim modelinin olmadığı söylenebilir. Öyle ki, bir ülke için çok iyi çalışan bir eğitim modeli, ekonomik şartları farklı başka bir ülke için çalışmayabilir. Dolayısıyla, bir model geliştirilmeden ya da başka ülkelerdeki bir model taklit edilmeden önce ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartların göz önünde bulundurulması gerekmektedir (MEB, 2012:49). Bu nedenle, İskandinav ülkelerinde uygulanan eğitim ve mesleki eğitim sistemi kendi ülkeleri bazında başarılı sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Fakat, ülkemizdeki siyasi, kültürel, demografik ve ekonomik şartlar düşünüldüğünde İskandinav ülkelerindeki eğitim modellerinin tamamıyla ülkemiz şartlarına uymadığı görülmektedir. Bu nedenle, kendi ülkemizin dinamiklerine uygun bir modelin geliştirilmesi daha etkin sonuçların alınmasına neden olacaktır.

Ülkemizin kültürel olarak mesleki eğitime karşı bir algı değişikliğine de ihtiyacı vardır. Öyle ki, mesleki eğitimin kalitesinin düşük olması ve ara eleman yetiştirmedeki başarısızlığı özellikle velilerin çocuklarını mesleki eğitime yönlendirmelerinin önünde bir engel olmaktadır. Bununla birlikte, daha fazla statüye sahip olma isteği ve arzusu üniversite eğitimi almayı gerekli kılmakta, o nedenle aileler tarafından çocuklar ve gençler meslek lisesi yerine üniversiteyi kazanabilecekleri ortamın olduğu liselere yönlendirilmektedirler. Dolayısıyla, bu

konuda ciddi bir kampanyanın yapılması, meslek lisesinin cazibesini artırmak yönünde çok yönlü çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca, bu konuda toplumun meslek liselerine olan bakışı değiştirilmelidir. Nasıl ki, bir dönem Koç Grubu tarafından slogan haline getirilen, "Meslek Lisesi, Memleket Meselesi" ifadesi, kamuoyunda bir süre ilgi çektiyse, benzer şekilde meslek liselerinin tekrar eski günlerine dönmelerinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için de özel sektörün desteğinin alınması ve meslek liselerinden mezun olanlara iş garantisi sunulması gerekmektedir.

Netice olarak, mesleki eğitim bir ülkenin geleceğini şekillendiren çok önemli bir süreçtir. Bu çerçevede, ülkemizde acilen ortaöğretimde yerine getirilmesi gereken mesleki eğitimin üniversiteler aracılığı ile yerine getirilmesinin önüne geçecek projeler üretilmeli ve meslek liselerine canlılık ve kalite kazandırılmalıdır. Belki, bunlar gerçekleşirse, İskandinav ülkelerindeki mesleki eğitim programları, ülkemizde de uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Aydın, (2013), Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri, Editör: Ali Balcı, Pegem Yay., Ankara.
- CEDEFOP, (2009), Vocational education and training in Sweden (Short description), Luxembourg.
- CEDEFOP, (2012), Vocational education and training in Denmark (Short description), Luxembourg.
- Çakmak Osman, (2016), “Eğitime Çözüm Öğretmen Üniversitesi”, Yenişafak Gazetesi, 25 Kasım.
- Doğan, Mehmet Ali, (2016), “Şehre Göre Tematik Lise”, Derin Ekonomi Dergisi, Aralık 2016, Sayı:19, s.122-123.
- EBA, (2017), eba.gov.tr, <http://www.eba.gov.tr/haber/1484140479>.
- Eraslan, Ali, (2009), “Finlandiya’nın PISA’ daki Başarısının Nedenleri: Türkiye için Alınacak Dersler” Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) , Cilt 3, Sayı 2, Balıkesir, Aralık.
- Erdoğan, İrfan, (2014), Milli Eğitime Dair, Nobel Yay., Ankara.
- Erginer, Aysun, (2012), Avrupa Birliği Eğitim Sistemi, Pegem Akademi Yay., 4.Baskı, Ankara.
- EQUAVET, (2016), “Report of Sweden”, <http://www.eqavet.eu/gns/what-we-do/implementing-the-framework/sweden.aspx>.
- Euforia, The Knowledge Society in Finland: Current situation and future trends, European Held, Deniz Alan, (2015), “Eğitimde Örnek Ülke: Norveç”, Dünya Eğitim Dergisi, Sayı:115, <https://indigodergisi.com/2015/04/norvecte-cocuk-egitmek/>
- Finnish National Board of Education, Vocational Education and Training in Finland.
- Finland in Focus, Towards 2020 in Vocational Education and Training, Leonardo da Vinci Programme: Promoting cooperation and development.
- Gülcan, Murat Gürkan (2010), Avrupa Birliği ve Eğitim, Pegem Akademi Yay., 2.Baskı, Ankara.
- Güven, İsmail, (2014), Türk Eğitim Tarihi, Pegem Akademi Yay., 4.Baskı, Ankara.
- Held, (2015)
- Hörner Wolfgang, Döbert Hans, Kopp Botho von, Mitter Wolfgang, The Education Systems of Europe, Springer Pub., 2007.
- MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, (2015/2016), Milli Eğitim Yayını, Ankara.
- MEBa, (2012), Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı, Edit.Halis Yunus Ersöz, Ömer Açıkgöz, Antalya.
- MEBb, (2014), Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), Ankara.

- Memurlar.net,(2016),<http://www.memurlar.net/haber/599523/>.
- Norwegian Directorate for Education and Training, (t.y), Vocational Education and Training in Norway.
- OSYM,(2017),<http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/YER/YSay%C4%B1sal%20Bilgiler15082017.pdf>
- Özyılmaz, Ömer, (2013), Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları, Pegem Akademi Yay., 4.Baskı, Ankara.
- Senar Nuran, Garip Muzaffer, (2013), Türkiye'de Eğitim Sistemi ve Eğitim İmkanları, İstesob Yay., İstanbul.
- Sahlberg, Pasi, (2010), “Rethinking Accountability in a Knowledge Society”, Education Change, pp:45–61.
- Sahlberg, Pasi, (2011), “Lessons from Finland”, American Educator, Summer.
- Uygun, Selçuk, (2013), “Türk Eğitim Sistemi Sorunları”, Nobel Yay., Ankara.
- Valkonen, Tarmo, Vihriala, Vesa, (2014), The Nordic model – challenged but capable of reform, Nordic Council of Ministers.
- Vocational Education and Training in Sweden
- Werler Tobias, Sivsind Kirsten, (2007), “Norway”, The Education Systems of Europe, Edit: W. Hörner, Siproinger Pub.
- Yörük Sinan, Dikici Abdullah, Uysal Ahmet, (2002), "Bilgi Toplumu ve Türkiye'de Mesleki Eğitim", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, Elazığ.

